

Warszawa, 02-12-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.516.1.2015.DB

Pani

Agnieszka Dziemianowicz-Bąk

**Minister Rodziny, Pracy i Polityki
Społecznej**

ePUAP

Szanowna Pani Minister,

w dniu 6 września 2024 r. miała miejsce kolejna rocznica ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych¹ – aktu prawnego o szczególnej doniosłości, którego głównym celem jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby z niepełnosprawnościami oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności.

Wraz ze wspomnianą ratyfikacją Polska przyjęła na siebie zobowiązanie do podjęcia wszelkich właściwych środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia praw uznanych w Konwencji. Choć na przestrzeni ostatnich lat poczynione zostały postępy w tym zakresie, to do podstawowych wyzwań w dalszym ciągu należy zaliczyć zapewnienie skuteczności postanowieniom Konwencji za pomocą

---

¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169; dalej również: „Konwencja”).

środków prawnych. Jednym z nich jest **protokół fakultatywny do Konwencji**², który przyznaje Komitetowi do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami³ kompetencje do rozpoznawania indywidualnych zawiadomień ze strony osób lub ich grup, które twierdzą, że są ofiarami naruszenia przez państwo-stronę Konwencji jej postanowień. Po rozpatrzeniu skargi Komitet może formułować rekomendacje i zalecenia pod adresem danego państwa.

Z takiego uprawnienia nie mogą jednak skorzystać osoby znajdujące się pod jurysdykcją Polski, wobec braku ratyfikacji przez państwo protokołu fakultatywnego.

O ratyfikację tegoż Rzecznik Praw Obywatelskich zabiega od momentu związania się przez Polskę postanowieniami Konwencji.⁴ Niemniej jednak, postulaty i apele w tym zakresie nie zostały dotychczas uwzględnione.

W odpowiedzi, którą otrzymałem 11 października 2022 r.⁵, Minister Rodziny i Polityki Społecznej podkreśliła, że stanowisko Polski w kwestii ratyfikowania tego aktu od lat nie uległo zmianie. Jednocześnie poinformowano, że w 2023 r. planowane jest podjęcie analiz skarg przedłożonych Komitetowi, zapadłych rozstrzygnięć oraz monitorowania realizacji uwag końcowych Komitetu. Wyniki tego monitoringu miały być wykorzystane podczas ponownej weryfikacji stanowiska rządu RP w kwestii ewentualnego związania się postanowieniami protokołu fakultatywnego. Jednocześnie przebieg spotkań roboczych pomiędzy przedstawicielami Rzecznika Praw

---

² Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, dostępny w wersji elektronicznej pod adresem: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-persons-disabilities> [dostęp 5 listopada 2024 r.]; zwany dalej: „protokołem” lub „protokołem fakultatywnym”.

³ Ang. Committee on the Rights of Persons with Disabilities; dalej jako: Komitet.

⁴ Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Minister Rodziny i Polityki Społecznej z 1 września 2022 r. (znak: XI.516.1.2015.MWR), dostępne w wersji elektronicznej pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-konwencja-prawa-niepelnosprawni-protokol-fakultatywny-ratyfikacja-mrips-odpowiedz> [dostęp 5 listopada 2024 r.].

⁵ Odpowiedź Minister Rodziny i Polityki Społecznej z 11 października 2022 r. (znak: DWM.II.7501.2.5.2022.JM), dostępna w wersji elektronicznej pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-konwencja-prawa-niepelnosprawni-protokol-fakultatywny-ratyfikacja-mrips-odpowiedz> [dostęp 25 listopada 2024 r.].

Obywatelskich a przedstawicielami rządu⁶ prowadzi do wniosku, że aktualnie istnieje wola sprzyjająca ponownemu przeanalizowaniu kwestii przystąpienia Polski do protokołu fakultatywnego do Konwencji.

Jak wynikało z uprzedniej korespondencji prowadzonej pomiędzy Rzecznikiem Praw Obywatelskich a stroną rządową, w konsekwencji wystosowania przez Rzecznika w dniu 21 stycznia 2016 r. apelu w sprawie podpisania protokołu, skierowanego do ówczesnej Prezes Rady Ministrów⁷, wyniki poprzedniej analizy rozstrzygnięć wydanych przez Komitet, jak i funkcjonowania procedury skarg zbiorowych przygotowanej przez resort, doprowadziły do wniosku, że Komitet może „doszukiwać się” w postanowieniach dotyczących praw społecznych elementów praw podmiotowych i opierania się na koncepcji „minimum core standards” (minimalnych standardów zasadniczych).⁸ Wątpliwości rządu dotyczyły również kwestii obowiązywania w Polsce przepisów regulujących instytucję ubezwłasnowolnienia i konsekwencji z nimi związanych (w zakresie m.in. praw wyborczych czy możliwości zawierania małżeństw przez osoby z niepełnosprawnością), częstego stosowania przez Komitet procedury monitorowania wykonywania decyzji wydanych na zakończenie procedury skargowej w znaczącej większości spraw, czy też zasądzania przez Komitet zwrotu kosztów procesu oraz odszkodowań⁹.

Należy podkreślić, że zgodnie z danymi pochodzącymi z bazy danych rozstrzygnięć wydanych przez Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami, do tej pory Komitet rozpoznał 81 zawiadomień, z czego 45 uznał za uzasadnione, 19 za niedopuszczalne, zaś w przypadku 12 nie podjął dalszych działań z uwagi na kwestie

---

⁶ Zob. m.in.: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/spotkanie-pelnomocnik-rpo-ozn-krason> [dostęp: 27 listopada 2024 r.].

⁷ Apel Rzecznika Praw Obywatelskich do Prezesa Rady Ministrów z 21 stycznia 2016 r. (znak: XI.516.1.2015.AB); komunikat prasowy dostępny w wersji elektronicznej pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/ratyfikujmy-protokol-fakultatywny-do-konwencji-o-prawach-osob-niepelnosprawnych-apel-rpo> [dostęp: 25 listopada 2024 r.].

⁸ Por. odpowiedź Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych z 30 kwietnia 2007 r. na interpelację poselską nr 7586 w sprawie protokołu fakultatywnego do konwencji o prawach osób niepełnosprawnych; dostępna w wersji elektronicznej pod adresem: <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/66DAF718> [dostęp: 26 listopada 2024 r.].

⁹ Odpowiedź Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 marca 2016 r. (znak: DAE.6401.9.2.2016.JM).

formalne¹⁰. Można zatem wnioskować, że skala postępowań prowadzonych przez Komitet nie jest duża.

Podtrzymuję również stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że warunki formalne przewidziane dla złożenia zawiadomienia skutecznie chronią państwo-stronę przed nieuzasadnionymi zarzutami lub roszczeniami. Komitet nie rozpoznaje bowiem skarg anonimowych, wyraźnie bezpodstawnych lub niewystarczająco uzasadnionych. Niedopuszczalne są także zawiadomienia w sprawach, w których nie zostały wyczerpane wszystkie dostępne odwoławcze środki krajowe, a także w sprawach, które były już rozpatrywane przez Komitet lub są przedmiotem postępowania w ramach innej międzynarodowej procedury ochrony praw człowieka¹¹. Liczba przypadków, w których Komitet uznał zawiadomienia za niedopuszczalne potwierdza, że dokonywana jest skrupulatna ocena spełniania ustalonych kryteriów.

Przy rozpatrywaniu zawiadomień w sprawach indywidualnych Komitet kieruje się zasadą tzw. marginesu swobody państwa w zakresie kształtowania uregulowań odnoszących się do uprawnień osób z niepełnosprawnościami. Przy analizie konkretnej sprawy Komitet wielokrotnie odwoływał się do wydanych wcześniej uwag końcowych i rekomendacji po przedłożeniu sprawozdania przez państwo-stronę. Takie sprawozdania są systematycznie przedkładane i obejmują środki podjęte w celu realizacji zobowiązań wynikających z Konwencji oraz postępy dokonane w tym zakresie¹². Wobec tego obawy braku analizy całości sytuacji osób z niepełnosprawnościami w systemie prawnym danego państwa przy rozpatrywaniu skarg indywidualnych nie wydają się zasadne.

Ratyfikacja protokołu fakultatywnego może być istotnym czynnikiem motywacyjnym, by weryfikować i zmieniać polskie ustawodawstwo – tak, aby jak najpełniej odzwierciedlało postanowienia Konwencji. Należy bowiem wyraźnie podkreślić, że **ratyfikacja protokołu fakultatywnego do Konwencji nie tworzy po stronie jej państwa-strony nowych zobowiązań**. Mechanizmy w nim zawarte

---

¹⁰ Zob. <https://juris.ohchr.org> [dostęp: 18 listopada 2024 r.].

¹¹ Art. 2 protokołu fakultatywnego do Konwencji.

¹² Zob. m.in.: orzeczenie w sprawie F.I.J. przeciwko Szwecji (CRPD/C/31/D/104/2023), dostępne w wersji elektronicznej pod adresem: <https://juris.ohchr.org/casedetails/4131/en-US> [dostęp 7 listopada 2024 r.].

stanowią bowiem narzędzie zapewniania efektywności uregulowaniom, które zostały przez Polskę przyjęte wraz z ratyfikacją Konwencji.

Warto również nadmienić, że **orzeczenia Komitetu mają dużą wartość merytoryczną** i są wydawane na kanwie stanów faktycznych, które mogą znaleźć przełożenie na porządki prawne innych państw, a do tego **dotyczą ważkich i aktualnych tematów społecznych**.

W tym kontekście można wskazać m.in. na rozstrzygnięcie wydane w sprawie F.I.J. przeciwko Szwecji, w którym Komitet pochylił się nad kwestią obowiązywania Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami w kontekście migracji, różnic w dostępie do świadczeń ochrony zdrowia, edukacji i świadczeń opieki społecznej pomiędzy państwem, w którym wszczęta została procedura deportacji a krajem obywatelstwa migranta z niepełnosprawnością, a także prawa swobodnego wyrażania poglądów przez dziecko z niepełnosprawnością we wszystkich sprawach go dotyczących, o którym mowa w art. 7 ust. 3 Konwencji. W nawiązaniu do stanowiska państwa, zgodnie z którym wyłącznie ryzyko naruszenia art. 10 (prawo do życia) lub 15 (wolność od tortur lub okrutnego, nieludzkiego albo poniżającego traktowania lub karania) Konwencji w kraju obywatelstwa osoby deportowanej miałyby uzasadniać odpowiedzialność wydalającego państwa na mocy Konwencji, Komitet powołał się na zasadę non-refoulement nakładającą obowiązek powstrzymania się od wydalenia osoby ze swojego terytorium, gdy istnieje rzeczywiste ryzyko, że osoba ta zostanie narażona na poważne naruszenia praw Konwencji, stanowiące ryzyko nieodwracalnej szkody, w tym, ale nie wyłącznie, tych zapisanych w artykułach 10 i 15 Konwencji¹³.

Z kolei orzeczenie Komitetu wydane w sprawie al-Hawali Alghamdi przeciwko Arabii Saudyjskiej dotyczy kwestii zapewnienia osadzonemu z niepełnosprawnością prawa do komunikacji poprzez uniemożliwienie werbalnego porozumiewania się, składania skarg oraz możliwości skorzystania z usług profesjonalnego pełnomocnika

---

¹³ Zob. pkt 6.2 orzeczenia w sprawie F.I.J. przeciwko Szwecji (CRPD/C/31/D/104/2023), dostępnego w wersji elektronicznej pod adresem: <https://juris.ohchr.org/casedetails/4131/en-US> [dostęp 20 listopada 2024 r.].

procesowego, a także obowiązku zapewnienia świadczeń medycznych adekwatnych do jego potrzeb¹⁴.

W orzeczeniu w sprawie Jüngelin przeciwko Szwecji Komitet uznał, że państwo-strona nie naruszyło postanowień Konwencji, odmawiając zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością wzroku, która z uwagi na zakres czynności i ograniczenia techniczne musiałaby większość zadań przekazywać do wykonania asystentom. Wszystkie środki wsparcia i dostosowania wymagane do udostępnienia stanowiska pracy stanowiłyby zatem nieuzasadnione obciążenie dla Agencji¹⁵.

Odnosząc się zaś do procedury monitorowania wykonywania decyzji wydanych na zakończenie procedury skargowej, należy zwrócić uwagę, że zgodnie z informacjami pochodzącymi z bazy danych orzeczeń wydanych przez Komitet¹⁶ wszczęto ją w 12 sprawach¹⁷, z czego w 3 została zakończona¹⁸. Należy również wskazać, że Komitet kończąc postępowanie przyznaje państwu ocenę w zależności od stopnia wdrożenia zaleceń Komitetu. W przypadku spraw, w których zakończono procedurę monitorowania wykonania decyzji wydanej na zakończenie procedury skargowej trzykrotnie uznano, że działania podjęte przez państwa są w dużej mierze

---

¹⁴ Orzeczenie w sprawie al-Hawali Alghamdi przeciwko Arabii Saudyjskiej (CRPD/C/30/D/84/2020), dostępne w wersji elektronicznej pod adresem: <https://juris.ohchr.org/casedetails/4124/en-US> [dostęp 20 listopada 2024 r.].

¹⁵ Orzeczenie Jüngelin przeciwko Szwecji (CRPD/C/12/D/5/2011), dostępne w wersji elektronicznej pod adresem: <https://juris.ohchr.org/casedetails/2006/en-US> [dostęp 20 listopada 2024 r.]

¹⁶ Zob. <https://juris.ohchr.org> [dostęp 19 listopada 2024 r.].

¹⁷ Makarov przeciwko Litwie (CRPD/C/18/D/30/2015), Medina Vela przeciwko Meksykowi (CRPD/C/22/D/32/2015), V.F.C. przeciwko Hiszpanii (CRPD/C/21/D/34/2015), Nyusti and Takács przeciwko Węgrom (CRPD/C/9/D/1/2010), Bujdosó et al. przeciwko Węgrom (CRPD/C/10/D/4/2011), F przeciwko Austrii (CRPD/C/14/D/21/2014), Given przeciwko Australii (CRPD/C/19/D/19/2014), Bacher przeciwko Austrii (CRPD/C/19/D/26/2014), X przeciwko Argentynie (CRPD/C/11/D/8/2012), Noble przeciwko Australii (CRPD/C/16/D/7/2012), Beasley przeciwko Australii (CRPD/C/15/D/11/2013) oraz Michael Lockrey przeciwko Australii (CRPD/C/15/D/13/2013).

¹⁸ F. przeciwko Austrii (CRPD/C/14/D/21/2014), X. przeciwko Argentynie (CRPD/C/11/D/8/2012) oraz Nyusti and Takács przeciwko Węgrom (CRPD/C/9/D/1/2010).

zadowolające (ocena A). Wyłącznie w sprawie F. przeciwko Austrii¹⁹ Komitet rozróżnił działania podjęte w sprawie indywidualnej, dotyczące osoby kierującej zawiadomienie, oceniając, że o ile otrzymano odpowiedź od państwa-strony, o tyle podjęte środki nie wdrażają zaleceń Komitetu (ocena C), od działań generalnych ocenionych jako w dużej mierze zadowolające (ocena A)²⁰. W niniejszej sprawie, na skutek wniosku osoby składającej zawiadomienie, procedura monitorowania została zakończona.

Warto przy tym nadmienić, że obecnie protokół fakultatywny został ratyfikowany niemal przez 100 państw²¹. Trzeba również zwrócić uwagę na fakt, że na 27 państw członkowskich Unii Europejskiej protokół fakultatywny został ratyfikowany przez 23 państwa²², zaś podpisany, lecz nie ratyfikowany przez dwa państwa członkowskie²³. Oznacza to, że **spośród wszystkich państw należących do Unii Europejskiej tylko dwa państwa – Polska i Holandia – nie podjęły kroków w celu podpisania i ratyfikacji protokołu**. Powyższe może mieć negatywny wpływ na decyzję co do związania się protokołem przez całą Unię Europejską²⁴. W tym kontekście warto przywołać rezolucję Parlamentu Europejskiego z dnia 7 października 2021 r. w sprawie ochrony osób z niepełnosprawnościami, w której Parlament Europejski podkreślił, że protokół fakultatywny to nieodłączny element Konwencji ONZ

---

¹⁹ Sprawa F. przeciwko Austrii (CRPD/C/14/D/21/2014), pkt 2 raportu procedury monitorowania wykonywania decyzji wydanych na zakończenie procedury skargowej z 8 listopada 2019 r. (CRPD/C/22/4), dostępnego w wersji elektronicznej pod adresem: <https://juris.ohchr.org/casedetails/3569/en-US> [dostęp 25 listopada 2024 r.].

²⁰ Ibidem.

²¹ Zob. listę państw-stron związanych protokołem fakultatywnym do Konwencji: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-15-a&chapter=4&clang=en [dostęp: 5 listopada 2024 r.].

²² Belgia, Czechy, Dania, Niemcy, Estonia, Irlandia, Grecja, Hiszpania, Francja, Chorwacja, Włochy, Cypr, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Węgry, Malta, Austria, Portugalia, Słowenia, Słowacja, Finlandia i Szwecja, zob. https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-15-a&chapter=4&clang=en.

²³ Bułgaria, Rumunia.

²⁴ Wobec wymaganej w tej sprawie jednomyślności w Radzie. Ponieważ materia objęta Konwencją i jej protokołem fakultatywnym wchodzi zarówno w zakres kompetencji UE, jak i państw członkowskich, konieczne jest wspólne przystąpienie do protokołu fakultatywnego przez UE i państwa członkowskie.

o prawach osób niepełnosprawnych oraz wezwał wszystkie państwa członkowskie, które jeszcze nie ratyfikowały protokołu, by uczyniły to bez dalszej zwłoki²⁵.

Pragnę podkreślić, że **podpisanie i ratyfikacja protokołu fakultatywnego do Konwencji jest jedną z rekomendacji Komitetu po pierwszym przeglądzie okresowym wykonywania postanowień Konwencji przez Polskę w 2018 r.**²⁶ – na 2026 r. przypada zaś termin złożenia przez Polskę kolejnego raportu na temat stanu wdrażania Konwencji, uwzględniającego informację o sposobie wykonania zaleceń Komitetu.

Ratyfikacja protokołu fakultatywnego jest też w sposób szczególny **oczekiwana przez same osoby z niepełnosprawnościami oraz reprezentujące je organizacje.**²⁷ Na potrzebę ratyfikacji protokołu fakultatywnego wskazywali również obywatele działający na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami poprzez skierowanie petycji organizacji pozarządowych z 23 lutego 2021 r. do Senatu.²⁸ Jej autorzy podkreślali, że brak ratyfikacji oznacza brak efektywnych mechanizmów ochrony pozwalających na dochodzenie praw przyznanych Konwencją. Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje również wnioski indywidualne dotyczące tej kwestii.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j., Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.),

---

²⁵ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 7 października 2021 r. w sprawie ochrony osób z niepełnosprawnościami za pośrednictwem petycji: zdobyte doświadczenia (petycje nr 2582/2013, 2551/2014, 0074/2015, 0098/2015, 1140/2015, 1305/2015, 1394/2015, 0172/2016, 0857/2016, 1056/2016, 1147/2016, 0535/2017, 1077/2017, 0356/2018, 0367/2018, 0371/2018, 0530/2018, 0724/2018, 0808/2018, 0959/2018, 0756/2019, 0758/2019, 0954/2019, 1124/2019, 1170/2019, 1262/2019, 0294/2020, 0470/2020, 0527/2020, 0608/2020, 0768/2020, 0988/2020, 1052/2020, 1139/2020, 1205/2020, 1299/2020, 0103/2021 i inne) (2020/2209(INI)) (Dz. U. UE. C. z 2022 r. Nr 132, str. 129).

²⁶ Zob. pkt 6 lit. g rekomendacji Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, dostępnych w wersji elektronicznej (w j. ang.) pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rekomendacje-dla-polski-komitetu-onz-komitetu-ds-praw-osob-z-niepe%C5%82nosprawnościami> [dostęp: 7 listopada 2024 r.].

²⁷ Zob. apel Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie ratyfikacji Protokołu fakultatywnego do Konwencji, op. cit.

²⁸ Petycja dostępna w wersji elektronicznej pod adresem: <https://www.senat.gov.pl/prace/petycje/wykaz-tematow-petycji/petycja,582.html> [dostęp: 18 listopada 2024 r.].

zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o zainicjowanie procesu ratyfikacji protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Proszę ponadto o poinformowanie, czy analiza skarg przedłożonych Komitetowi i zapadłych rozstrzygnięć została przeprowadzona, a jeśli tak – do jakich wniosków doprowadziła. W sytuacji, w której wspomniana analiza nie została przeprowadzona będę zobowiązany za wskazanie, czy jej sporządzenie zostało zlecone i w jakim terminie będzie ona realizowana. Uprzejmie proszę o powiadomienie o czynnościach i decyzjach podjętych w przedstawionej sprawie.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

1) Pan Radosław Sikorski, Minister Spraw Zagranicznych

ePUAP

2) Pan Adam Bodnar, Minister Sprawiedliwości

ePUAP

3) Pan Łukasz Krasoń, Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych

ePUAP

**4) Pan Paweł Śliz, Przewodniczący Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka
Sejmu RP**

ePUAP

**5) Pan Marcin Karpiński, Przewodniczący Komisji Praw Człowieka i
Praworządności Senatu RP**

ePUAP